
Oefentamen 3

Vraag 1

Bespreek of, en zo ja, op welke wijze, een recht van vruchtgebruik gevestigd kan worden op:

- een hypotheekrecht
- een fokstier
- een recht van erfpacht
- een vordering op naam

Casus I

In de Rotterdamse haven vindt veel containeroverslag plaats. Hierbij wordt gebruik gemaakt van geautomatiseerde hijskranen. Deze kranen zijn tientallen meters hoog, zodat grote vrachtschepen eenvoudig hun lading kunnen lossen. De kranen halen de containers uit het laadruim en bewegen hiervoor over rails van vele meters lang, die met flinke bouten in de kade zijn verankerd.

Vraag 2

Aan de hand van welke criteria moet worden beoordeeld of de kranen onroerend zijn?

Vraag 3

Is de eigenaar van de grond waarop de kranen staan ook eigenaar van de kranen?

Zo ja, hoe kan worden bereikt dat een ander dan de eigenaar van de grond eigenaar van de kranen wordt?

Casus II

A wil graag een kopieerwinkel beginnen. Hij heeft al een perceel grond met daarop een geschikt gebouw gekocht en geleverd gekregen van de vorige eigenaar B, die er groente en fruit verkocht. A koopt tien kopieermachines van C; de machines worden geleverd onder eigendomsvoorbehoud. Vervolgens installeert hij de apparaten in zijn (A's) gebouw. Een paar dagen later opent hij vol trots zijn winkel 'Copy Copy'

A voldoet niet aan zijn betalingsverplichtingen jegens C. C ontbindt daarom de overeenkomst met A en hij vraagt aan A vriendelijk doch dringend of hij zijn machines terug mag hebben. A antwoordt hem: 'Hoezo, jouw machines?'

Deze machines zijn zo'n essentieel onderdeel van mijn kopieerwinkel dat ze mijn eigendom zijn geworden – wat is immers een kopieerwinkel zonder kopieermachines?!'

Vraag 4

Wie is bezitter van de kopieermachines nadat zij zijn afgeleverd bij A maar voordat ze zijn geïnstalleerd?

Vraag 5

Welke vordering stelt C tegen A in (gegeven het feit dat hij de machines terug wil)?

Vraag 6

Hoe beoordeelt u het standpunt van A dat hij eigenaar is geworden van de kopieermachines?

Casus III

A leent een kostbaar schilderij van zijn goede vriend B. Het schilderij krijgt een prominente plaats in de huiskamer van A. B overlijdt maar zijn erfgenamen weten niet dat B het schilderij had uitgeleend aan A. Daarom blijft het schilderij geruime tijd bij A hangen zonder dat de erfgenamen van B aanspraak maken op teruggave van het schilderij.

Vraag 7

Kan A door enkel tijdsverloop eigenaar worden van het schilderij en zo ja, na hoeveel jaar?

Vraag 8

Geef drie voorbeelden van een afhankelijk recht en geef bij ieder voorbeeld aan van welk (hoofd)recht het recht in kwestie afhankelijk is.

Vraag 9

Het arrest Teixeira de Mattos is geweest onder oud recht. Onder huidig recht zou de bewindvoerder – ter onderbouwing van Teixeira's goederenrechtelijke positie met betrekking tot de Nillmij-certificaten – zich op twee wetsartikelen kunnen beroepen.

Welke wetsartikelen zijn dit?

Uitwerkingen oefentamen 3

Vraag 1

Een recht van vruchtgebruik kan worden gevestigd op goederen, dus op zaken en vermogensrechten (3:201 jo. 3:1), mits deze goederen zelfstandig en overdraagbaar zijn (3:81 lid 1).

Een recht van hypotheek is weliswaar een vermogensrecht, maar het is geen zelfstandig recht, want het is afhankelijk van de vordering tot zekerheid waarvan het dient (3:227 lid 1). Om die reden kan een recht van vruchtgebruik niet op een hypotheekrecht worden gevestigd.

De overige goederen zijn wel zelfstandig en overdraagbaar; zie art. 3:83 lid 1.

Het recht van vruchtgebruik op een fokstier wordt gevestigd door het dier in de macht van de vruchtgebruiker te brengen (3:98 jo. 3:90). Anders dan art. 3:90 stelt, zal de vruchtgebruiker echter geen bezitter, maar slechts houder van het dier worden.

Het recht van vruchtgebruik op een recht van erfpacht wordt gevestigd door inschrijving van een notariële akte in de openbare registers (3:98 jo. 3:84 jo. 3:89 lid 4). Het recht van erfpacht is immers een registergoed, omdat het gevestigd is op een onroerende zaak (5:85 jo. 3:98 jo. 3:89 lid 1 jo. 3:10).

Het recht van vruchtgebruik op een vordering op naam wordt gevestigd door een daartoe bestemde akte en mededeling daarvan aan de debiteur, art. 3:98 jo 84 jo 94 BW. (Of ex art. 3:94 lid 3: zonder mededeling maar dan met een authentieke of geregistreerde onderhandse akte.) (paragraaf 8.1, 8.2 en 8.5)

Vraag 2

Krachtens het eerste lid van art. 3:3 zijn werken zoals havenkranen onroerend als zij duurzaam met de grond zijn verenigd. Ter zake van dit duurzaam met de grond verenigd zijn stelt de Hoge Raad in het arrest Portacabin dat het werk naar aard en inrichting bestemd moet zijn om duurzaam te plaatse te blijven. Daarbij moet worden gelet op de bedoeling van de bouwer voor zover deze naar buiten kenbaar is. Niet van belang is dat technisch de mogelijkheid bestaat om het bouwsel te verplaatsen. (paragraaf 3.2.2)

Vraag 3

De eigenaar van de grond is ook eigenaar van de kranen, mits de grond de kranen natrekt; art. 5:20 lid 1 sub e. Daar is sprake van als de kranen 'duurzaam met de grond zijn verenigd' en dus voldoen aan de door de HR in Portacabin genoemde criteria.

Door middel van het vestigen van een recht van opstal kan worden bewerkstelligd dat een ander dan de eigenaar van de grond eigenaar van de kranen wordt; art. 5:101 BW. Het recht van opstal doorbreekt immers de natrekking. (paragraaf 3.2.2)

Vraag 4

C was eigenaar en bezitter van de kopieermachines. Vervolgens levert hij deze machines onder eigendomsvoorbehoud aan A. Krachtens art. 3:92 jo. 3:91 (het gaat immers over een overdracht onder opschortende voorwaarde van betaling) zal A de machines gaan houden voor C tot het moment dat A de gehele koopprijs aan C heeft betaald. Tot dat moment blijft C dus bezitter van de machines. (paragraaf 5.6)

Vraag 5

C heeft het eigendomsrecht behouden en kan derhalve een vordering tot revindicatie instellen; art. 5:2. (paragraaf 3.2)

Vraag 6

Dit standpunt valt niet in rechte te handhaven. A doelt op het feit dat hij door natrekking niet alleen eigenaar van het gebouw is geworden waarin zijn winkel is gevestigd, maar ook van de nog niet door hem betaalde kopieermachines; art. 5:3.

Krachtens het tweede lid van art. 3:4 is van bestanddeelvorming sprake als bij afscheiding schade van betekenis wordt toegebracht. Dat lijkt zich hier niet voor te doen.

Krachtens het eerste lid van art. 3:4 kan ook de verkeersopvatting meebrengen dat van bestanddeelvorming sprake is. De Hoge Raad heeft daartoe in het arrest Depex/curatoren Bergel het volgende overwogen. Het gaat erom of gebouw en machines naar verkeersopvatting als één zaak moeten worden aangemerkt: "Wanneer gebouw en apparatuur in constructief opzicht specifiek op elkaar zijn afgestemd, ligt hierin een aanwijzing voor bevestigende beantwoording van die vraag. Hetzelfde geldt wanneer het gebouw uit een oogpunt van geschiktheid als fabrieksgebouw - gebouw dienende tot huisvesting van een productie-inrichting - bij het ontbreken van de apparatuur als onvoltooid moet worden beschouwd. Bij het aanleggen van deze laatste maatstaf komt het niet aan op de functie welke de apparatuur (eventueel) vervult in het productieproces."

Naar verkeersopvatting zijn de kopieermachines dus geen bestanddeel geworden van de winkel, hetgeen ook blijkt uit het feit dat de winkel daarvoor werd gebruikt als groentewinkel. Er heeft derhalve geen natrekking plaatsgevonden.

Als al sprake zou zijn van natrekking kan bovendien niet worden gezegd dat A eigenaar is geworden van de machines omdat zij dan bestanddeel zijn van het gebouw en hun zelfstandigheid hebben verloren. (paragraaf 3.4.3)

Vraag 7

A houdt het schilderij krachtens de overeenkomst van bruikleen voor (de erfgenamen van) B en kan derhalve niet krachtens enkel tijdsverloop, dus door verjaring, eigenaar worden. Slechts een bezitter kan door verjaring de eigendom verkrijgen; zie de artt. 3:99 en 3:105. (paragraaf 4.2)

Vraag 8

Als voorbeeld van afhankelijke rechten kunnen onder meer worden genoemd:

-
- het recht van pand en hypotheek; deze rechten zijn afhankelijk van de vordering tot zekerheid waarvan zij dienen (art. 3:227 lid 1);
 - het recht van erfdiensbaarheid: dit recht is afhankelijk van het eigendomsrecht op het heersende erf (art. 5:70 lid 1);
 - het recht van opstal, mits aan dit recht bij vestiging een afhankelijk karakter is gegeven; in dat geval zal het afhankelijk zijn van het gebruiksrecht op de onroerende zaak (art. 5:101 lid 2).

Vraag 9

Het betreft de artt. 3:109 en 119 BW. (paragraaf 4.7)